M. Irod. Lev. 4° 131.

M. Irod. Lev. 4° 131

II/1.

Bacsányi János levelei Aranka Györgyhöz

√ 13 drb. 1791–1793. Levélmásolatok. 4-r. 16 lev. Gr. Mikó Imre kezeitől.

13 db.

1.) (Bevezetés.)

Aranka György levéltárczájából.

Közli Gróf Mikó Imre.

Egy pár év óta irodalmunk újjászületésének korszaka kiváló figyelemben
részesül, mit nagyrészben a Kazinczy ünnepélyeknek lehet köszön-
ni. Íme ezen irodalmi kegyeletes ünnepélyek nem csak nemzeti ér-
zelmeink emelésére hatottak, nemcsak az ország érzületesét fe-
jezték ki, hanem egyszersmind megtermékenyítették irodalmun-
kat is. Azóta egy egész irodalom állott elő, melynek tárgya
az eddig eléggé nem méltányolt korszak s ennek legna-
gyobb hőse, Kazinczy. A nagy nyelvújító alakja mind hatá-
rozottabb körvonalokban emelkedett ki, s leveleinek hova-
tovább sűrűbben megjelenő kötetei mind áthatóbb világot vet-
nek e korszak irodalmi, politikai és társadalmi viszonyaira.
Mindamellett még sok adat lappang, kivált olyanok, me-
lyek Kazinczy kortársaira vonatkoznak. Az a nagy hatás,
melyet Kazinczy barátjaira és ellenségeire egyiránt gyako-
rolt, az a viszony, melyben ezek hozzá és az irodalomhoz álla-
nak, szóval e korszak pártjai és egyénei fény és árnyoldalai-
kal, egész a részletekig, még most sincsenek eléggé kiderít-
ve. Nagyon kívánatos volna, ha azon ernyedetlen buzgalmat,
melyet e téren Kazinczy Gábor és Toldy Ferencz kifejtenek,
mindenki gyámolítaná, kit körülményei netalán adatok
birtokába juttathatnak. Kivált Erdély járult még eddig
aránylag csekély adalékkal e korszak történelméhez, pe-
dig Kazinczy hatása ide is kiterjedt s az irodalmi moz-
galmak épen oly szorosan egybe kapcsolták a két testvérha-
zát mint a politikaiak.

Aranka György hátrahagyott irományait örökösei-
től magamhoz váltván, némely oly adatok birtokába jutot-
tam, melyek becses adalékul szolgálnak e korszak ismeretéhez.
Aranka, kit nem annyira tehetségei, mint lelkessége az erdé-
lyi irodalmi mozgalmak élére állított, élénk levelezésben volt
Magyarország legnevezetesebb íróival. E leveleket, melyeket
maga Aranka rendezett és kötött össze, jórora kötetes

sepnek

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

teznek. Érdekes gyüjtemény, s a hazafi szív nem egyszer dobog
fel ez igénytelen sorokat olvasva, melyek oly hűn tükrözik vis-
sza e korszak iróinak hazafi buzgalmát, s szánt küzdelmé[t]
a részvétlenség és Magyarság közepett. Valóban az iró és
hazafi a világ egyetlen irodalmában sincs ugy egybe forrva
mint a magyarban, s itt is sehol annyira, mint irodalmunk
ujjászületési korszakában.

E közlemény mint egy hasonlás Kazinczy sajátkezű leveleit
képezik, melyeket hiteles másolatban, a legilletékesebb
helyre, Kazinczy Gáborhoz küldöttem. Mondanom sem
kell, hogy a gyüjteménynek ez legnevezetesebb része, mind
tartalom, mind forma tekintetében. A többiek is e kor-
szakra vonatkoznak és különböző iróknak szinten sajátke-
zű levelei. Számos van Ráday Gedeon gróftól, Bacsányi
Jánostól, Benkő Józseftől. Találunk néhányat Görög
Demetertől, Baróti Szabó Dávidtól, Sós Mártontól — ezekhez járul még egy pár irodalombarát s hazafi,
kik hasonlóan érdekes felvilágosításokat szolgáltatnak e
korszak küzdelmeire nézve. Mindezt hol lehetne illő-
bb helyen közölnöm, mint itt az Uj Magyar Mú-
zeumban, melynek szerkesztője a magyar nemzeti iroda-
lom történelmének ugyszólva alapítója, s melyben már
annyi nevezetes adat jött először napfényre. ~~Imé~~

Imé az első közlemény

Bacsányi János levelei Aranka Györgyhöz.

III

I.

Méltóságos Ur!

Nagy jó uram!

Hazai literaturánkat illető dologban hazafiui bizodalommal jövök Nagyságodhoz. Bocsássa meg, ha ismeretlen létemre alkalmatlan találok lenni váratlan levelemmel.

A mult ősszel Posonyba a koronázásra akarván menni, feltérdeltem Bécsbe. Egy néhány hétig ott mulatván, kezembe adá az tatrózó jó barátom Görög ur olvasás végett egy munkácskát, melynek kéz-iratát ... volt. Nem vagyok nyughatatlan kez- ... különösen megtetszett, s nagyon örültem hallván, hogy ez ... szerkezet nemes nyelven kiküldetendő leggyen. Kérem barátomat, hogy adná által nekem is annak mássát. Megcselekedte; s most kezemnél van. Ismeri Nagyságod a Magyar Museumos és az az iró hazafiaknak szándékokat, annyival is inkább, hogy abban tulajdon maga szép versei is benne vagynak. Ebben szeretném az említett jeles munkácskát közre bocsátani. Nem szükség itt megmutatnom, mely hasznos dolog leggyen annak kiadása. Jól ismeri Nagyságod szerzőjét, s tudja, hogy szükségük vagyon az olyan elmélkedésekre. Azonban a bölcs szerzőnek hire nélkül kinyomtattatni nem akartam, s nem is lett volna tanácsos, habár az az itt való jó Censura nem ellenzette volna is. (mert ez oly engedelmes, a milyent csak kivánhatunk:) Kérem azért Nagyságodat méltóztassék a mondott munkácskát ujra elővenni, ~~benne a szükséges~~ benne a szükséges változtatásokat megtenni, s hozzánk a Museum számára, hová hamarább általküldeni. A bévezetés, mely a két ország között való parallelás megeli, az akkori időkhez képest megjobbithatatlan. Ugy vélném tehát, hogy igen keveset kell abban most is változtatni, csak annyit a mi-

nullá...

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

nittik a mennyire az idő, és a közre ereszzésnek helye, módja és czélja válto-
zott. Különben azegett munkácskát úgy méltóztatik Nagyságod intézni
hogy mennél rövidebb és sőtkörebb légyen, és a Museumban is felesse nag
helyet ne foglaljon. De mind ezeket maga fogja Nagyságod bővebben
általlátni s megitélni.

Igen kedvesen venném, ha egyéb munkáival is méltóztatnék Nagy-
ság a többször emlitett Museumot gyarapitani. Remélem, eljött már
a második kötetnek első negyede, melyet itt Kassán borsánál ki Nagy-
ságodhoz. Kolosvárra 12 nyomtatványt küldöttünk Boér úr lel-
Jesuita által még a mult nyáron. Igen szeretném tudni Nagyságának
itéletét iránta és az én darabjaimra nézve (kezeje alatt nincs kiirva
ez egész nevem, de az irásmódjának egyenlőségéből nem kellem
meglehet ismerni) különösen kiis kérem kritisét, ha annyi
időt[ecskét] nem sajnálna rájok szánni. Nagyságod itéletéit, akármely ke-
mény lenne is az (mert azt óhajtanám) mint illik, igen nagyra fo-
gom becsülni; mert tapasztalásom némely levelekből, hogy azon ke-
vés számú tudós hazafiakhoz tartozik, kik a magyar tudomá-
nyos dolgokról itélhetnek s annak rendi szerént szólhatnak. Mivel
nem lehet azt tagadnunk, hogy igen kevés bir közöttünk mind elegendő
értelemmel s jó izléssel, mind pedig az igazságnak mondására meg-
kivántató mérsékletes egyenességgel.

Ezen levelemet Kolosvárra igazitom azon reménységgel, hogy ott
fogja találni a gyűlésen Nagyságodat. Kétség kivül ott lészen Méltó-
sága Naláczi úr is, ki Báróczi Sándor barátomnak dicséretéből
és önnön maga forditásából, úgymint Eufémiából igen nagyra becsülök.
Méltóztassék őtet Nagyságod nevünkben tisztelni, és kérni, hogy adjon
ő is valamit gyüjteményünkbe. – Comminge forditását, melyről az Eufe-
miához való szép előljáró beszédében emlékezik, én még nem láttam
vajjon hol nyomtatódott ki, és hol lehetne megkapni? vagy talán
még nem is jött napfényre?

Méltó: Gr. Teleki Ádám úr ő Excellentziájával volt szerencsém
szólani Pesten. Igére, hogy nem csak a maga munkáit fogja velem
közleni, hanem több más érdemes erdélyi tudós urakat is fog ösztö-
nözni, hogy szaporitsák Museumunkat. Nem tudom, hol légyen most
a gyülésről nem fog elmaradni kétség kivül. Nem méltóztatnék Nagy-
ságod őtet is emlékeztetni becses igéretére? –

(Dicsekedhetünk azzal Nagyságodnak, hogy sok nagy hazafiak
kezdik

gyüjteményünket szép munkácskáikkal gyarapitani. M. Gróf
Teleki József úr ő nagysága, e végett már minden verseit kezemhez adta.
Közöttök vagyon azon darabja is, melyben Nagyságod verseiről való itéletét
oly szépen s nyájasan megmondja. Kezemnél vagyon még azon na-
gyobb munkájának eddig elkészült része is, melynek fiaiddájához inté-
zett imígyen kezdve ír:

Ártatlan csecsemő! kis alak magzatom!
Mit érzek halálod, jól ki nem mondhatom.
Két olyan indulat, mely együtt nem lakhat,
Érzékeny szivemig maşt egy erővel hat.
Bánat s öröm rendre körülöttem vagynak,
De melyik erősebb, kérelkedve hagynak.

Méltó: gróf. s Generalis Splényi János úr a Pöltskei Nosarius[as] szerző-
je haszonlótépen adott holmi kis darabo[kat] a Museum számára. Igaz
magyar lelkű Méltóság ez. Posonyban volt szerencsém megismerkedni vele,
hol majd két hetet töltöttünk együtt. Talán ismeri Nagyságod is sze-
mélyesen őtet? Hires muzsikus, jó tánczos, bátor vitéz, nyájas
poëta.

A pécsi nagy Prepost, s szerbiai püspök, ama nagy lelkű
hazafi Kunkovics György is hozzánk állott, de ime az irigy halál
megfosztá tőle. Mely igaz keresztény szivvel birt légyen, kitetszik
csak onnét is, hogy Henriast forditotta. A négyelső könyvvel már
készen volt. Olvastam előttem Budán. Mondhatom hogy sokkal szebb
lett volna Péczeli úr forditásánál.

E napokban irt hozzánk Bessenyei Sándor úr, dragonyos kapi-
tány, és Györgynek testvér bátyja is. Somogy vármegyéből, holott most
téli szállason van. Társunk kiván lenni egy Márfi nevű kedves
barátjával egyetemben, kit is felesse nagyon dicsér. Ez Generalis
perceptor Baranya vármegyében. Bessenyei Sándor úrnak
velünk közlött verseiből ide irok vagy két párt, hogy itélhessen
róla Nagyságod:

Boldogságomat én csak abban találom
Hogyha lelkem csendes, mikor megvizsgálom,
Egészség, szép asszony, jó barát, bor, kenyér,
Az egész világnál s kincsénél többet ér.

Lássa ezekből Nagyságod, hogy a megnevezett uraknak s több más
érdemes hazafiaknak segedelmekkel, főképen, ha Erdély részéről
Nagyságodék is segélyteni fognak, (s hogy ne esküdni méltóztatna-
nak újólag alázatos hazafiui birodalommal kérem Nagyságodat.)

Szivével

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

idővel annyira viheinők Museumunkat, hogy a magyar nemzetnek is lenne oly egy Periodicum literarium productummja, melyet némely idegen Journaloknak alkalmatosint Mensállhatna[it]. Azt az egyet fájlaljuk leginkább, hogy a költségnek szűkössége miatt nem adhatjuk szaporábban közre egymás után negyedeinket. Még mindez ideig sem találkozott a gazdagabb uraságok között a ki egy néhány száz forintokkal előmozdítani kívánta volna igyekezetünket; holott, fájdalom! a Banderiumok cifraságaira negyven, ötven ezereket sem szánnak. Kiadni most azon vagyok, hogy annyi költséget szerezhessek össze, hogy egy esztendő alatt négy negyedet lehessen nyomtatni, s a vevőknek egyszersmind megküldeni, valamint az idegen országi journalokkal szokták cselekedni.

A felállítandó Tudós Társaságnak dolgát a gyűlésen alkalmasint felveszi a Rendek. Én Posonyban személyesen voltam az iránt a Királynál. Szokása szerént igen kegyesen fogadott, s jó reménységet nyujtott. A beadott s újonnan kidolgozott Planumot már által is küldötte a fiának, Nádor Ispányunknak. Ez különösen megígérte, hogy teljes igyekezetével rajta lesz, hogy benne vezető tisztviselőnek lehessen.

Többnyire, midőn az egész társulatnak s lakóhelyének nevét magammal alázatosan ajánlanom, vagyok

Nagyságodnak

alázatos tisztelő szolgája
Bacsányi János

Kassán, Böld: Asszony hava
6dik napján 1791.

IV. UGYANAHOZ.

II.

Méltóságos K. Tanácsos úr!
Drága kedves uram barátom!

Valójában könnyebbülésemre írom szivemnek, hogy engedelmével ily bizodalmas hangon szólíthatom nagyérdemű kedves barátom uramat, mert valamely kis belső büszkeség, vagy megelégedéssel tapasztalom magamban, hogy a természet édes Anyánk nem adott szívünknek oly igen nagy különbséget venni, a milyen valósággal vagyon. Régen tisztelem én már mint ismeretlen, kedves uram barátomnak nemes lelkét, szép tehetségét s jó ízlését, de kivált egy darab időtől fogva, úgy mint a midőtől fogva a tudvalevő Statisztika dissertatiót, és főképen ezen napokban az erdélyi Rendekhez nyújtatott egy tudós úr

egy Tudós társaságnak felállítása végett nyujtott levelét olvasnom szerencsém volt: azóta többet érzek magamban csupa tiszteletnél. Tetszésemre méltóztassék hagyni micsoda titulatúrát válasszak levelezésünkben. Én dicsőségemnek s gyönyörűségemnek tartom, hogy ha kedves barátom uramat valósággal barátomnak nevezhetem; ha tetszésére egyébként is parancsolat gyanánt nem néznem is. Mi ugyan a kis egyszer barátainknak tartunk, sőt minden Magyar literatorok egymást leveleinkben per Te szólítjuk, ha csak polgári tarsunkra nézve egymástól nagyon nem különbözünk, a végett, hogy ekként rövidebben írhassunk, s a sok szószaporítást elkerüljük. Nekem tehát igen helyesnek látszik az az erdélyi mód melyet az én kedves uram barátomnak választani tetszett.

Az a nékem igen hízelkedő ítéletével, melyet kedves uram barátom magyarságomról s írásom módjáról értésemre adni méltóztatott, édes jutalom s új ösztön énnékem. Éppen hasonló érzelemmel vagyok én is, Anyai nyelvünknek szebbítése s kimíveltetése iránt.

Valjon! van-é reménység, hogy felállt a kívánt nyelvmívelő Társaság? Igen szeretném, ha méltóztatnék kedves barátom uram ennek azon Dissertatiocskájából, melyet végett írt s beadott, egy nyomtatványt küldeni.

Örömmel jelenthetem, hogy a Museumot nem csak folytathatom, hanem postán fogom négyszer esztendőt által a vevőknek megküldhetni. Egy jó lelkű gróf úr 200 forintot ád erga restitutionem, hogy ezt végbevihessem. Ez iránt fogok e napokban egy Tudósítást kibocsátani, hogy praenumeransokat vagy legalább subscribenseket kaphassunk. Elein(t) elég bajom lett vele. De talán lesz folyamatja azután. Reménylem, hogy az erdélyi uraságok közül is fogjak számosan hozattatni. Valjon ismeretes-é már a Museum? Boer úr eladta-é már a 30 exemplart? (mert hibásan írtam a minapi levelemben hogy csak 12 darabot küldtem.)

Kedves barátom uramtól elvárom minélelőbb a "Nem vagyok nyughatatlans" Ezt elmulhatatlanul betészem a most kiadandó negyedbe. Méltóztassék mentől hamarább kicsinosgatni, mert nem lehet, hogy legalább a nagyjából már kész. Méltóztassék egyszersmind egyebet is küldeni.

Mélt. B. Naláczi urat alázatosan tisztelem, súlyosan kérem, ne sajnálja Museumunkat becses munkáiskáival gyarapítani. — Kedvessel maradok

Kedves uram barátomnak

alázatos tiszt. szolgája s barátja
Bacsányi János

Kassán 17 Mart: 791.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KONYVTÁRA

III. V. UGYANAHOZ.

Méltóságos úr!

Tisztelt barátom uram!

Részszerint azért, mivel a megígért nyomtatványt (: a Nem vagyok nyughatatlan-ból:) mind ez ideig vártam; részszerint mivel tudtam, hogy kedves barátom uramnak most számtalan foglalatosságai vannak, s levelemmel terhére lenni nem akartam.

A nékem küldött szép darabocskákat viszonozni kívánván, imhol # küldök én is holmi olvasni megítélni valót. Igen kívánom tudni, mely darab miként tetszik – vagy is inkább melyiknek mi hibája van. Az Eskető panasz* a minap, Nagy Kállón, Szabolcs Vármegyében csináltam. Az az én néhai kedvesem már most férjnél van kis esztendőktől fogva. De az iránta való hajlandóságom soha sem fog megszűnni. Reménlem, hogy ki is fog tetszeni a versekből, hogy nem csupa elmefuttatást, hanem valóságos érzékenységeket foglalnak magokban. Azon jegyzésre, melyet Szabó verseihez a magyar és deák nyelv iránt tettem, Aba-Újvármegye adott alkalmatosságot. A latinisták egész czimborást csináltak volt, pro recirenda latina. Ezen jegyzésnek azután az a sikere volt, hogy a magyar ellen senki sem mert nyilván szólani. Meghatároztatott [illegible] tehát (: főképp a fő-ispánnak, B. Orczy Lászlónak sürgetésére:) hogy a jövő új esztendővel magyarul kezdjenek manipulálni. Ennek igen nagy haszna volt némely szomszéd vármegyékre nézve is. —

Igen nagy örömmel értettem az Erdélyi Ns Magyar Társaságnak szerencsés felállítását. Valóságos boldogságomnak ismérem, hogy egy oly megbecsülhetetlen nagyérdemű hazafinak, ki azon jeles dolognak szerzője s mint egy teremtője volt, én is barátságában lehetek. Csak ez az egy cselekedete is halhatatlanságot érdemel. Áldják is már hazánk fiai kedves barátomat, nemzetének ily nem kis szerencséért, de áldani fogják majd még inkább a késő maradékok is. —

A Museum dolgát a király elébe terjesztette a F. Királyi Helytartótanács. Azért nem küldhettem még mind eddig tudósítást.

Nem sokára

\# E költemény a gyűjteményben nincs a levelekhez mellékelve.

Közlő.

Nem sokára már lejövend a Resolutio. Akkor majd írandok T. Cserei urnak is. Kedves barátom uramnak tanácsa szerint. Addig is bizodalmasan tisztelem.

Ez a szó: hasztalan, vagy haszontalan, az mindegy, senki sem akad meg rajta.

Azon beteges koromban készített darabocskát, mely részét már közlöttem volt, ime egészlen leírva közlöm. (A hol még holmi jobbítás szükséges, azt máskor (ha időm s kedvem lesz:) fogom megtenni. —

Hát a Museum kéle? és találé kedvellőket az Erdélyi uraságok között? És hát kedves barátom uram nem méltóztatik az azután kijövendő negyedeket holmi becses munkáival beékesíteni? Erre különösen kérem társaim nevekben is, kik kedves uram barátomnak, mint illik, mindnyájan különös tisztelői.

Magamat további barátságába ajánlván vagyok

Méltóságos úr!

Kedves barátom uramnak

Kassa, Julius 4-n 791.

alázatos szolgája
Batsányi János.

IV. VI. UGYANAHOZ.

Méltóságos úr!

Olvastatott magyar lelkem, a bécsi magyar újságban olvasván, hogy a magyar nyelv mívelő társaságnak felállítása iránt ugyan csak végzést hozott N. Erdély ország. E jeles dolognak első előmozdítója között kétségkívül az én kedves barátom uram is lévén, annál érzékenyebb volt örömem, mennél nagyobb dicsőségnek s boldogságnak tartom oly nagyérdemű hazafiaknak szívességekkel dicsekedhetni. Igen szeretnék iránta bővebb tudósítást venni. Reménylem, hogy kedves barátom uram, ha ideje lesz, meg fogja ezt cselekedni. A magyarországi társaságból nehezen lesz valami a jövő diéta előtt. A planumát, melyet mi kiadtunk, megküldendem, hogy ha még nem látta volna barátom uram, méltóztassék tehát iránta utasítani.

Az Anglus és M. Országi Igazg. alázatos köszönettel vettem. Kár hogy eredetiben nincs nyomtatva. Németül kijött már, magam is olvasgattam hellyel-közzel

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

8

Hogy a közlött munkácskáit vették, igen örvendek. De még kedvesebb do-
log lenne előttem, ha kedves barátom uram, hozzám mutatott méltóz-
tatott szivességét egynéhány szempillantásig minden felfüggesztvén, le
mény kritikus szemekkel vizsgálná s ítélné meg darabocskáimat.
Azt akarom, hogy ha csak ugyan Pegasusnak fülit a termeszet, jó poéta legyek,
vagy pedig ha az nem lehet inkább – semmi.

Kincs alábbvaló veszedelem nélkül szeretném a tudós világban egy Versfara-
gónál, kinek sem íze, sem bűze. Azért kérem én magamra nézve is a
kemény, de ítéletes kritikát. Kedves barátom uram pedig competens bíró.

Köszönöm azt is, hogy oly derék gavallérral méltóztatott megismertetni. Ba-
rátom uram engemet úgy tudósít, hogy igen ifjú; azonban hozzám küldött
levele érett elmét, s a magyarságban is nem köz tehetséget mutat. Vajha
többen is lennének a főbbek között olyanok!

Szabó Dávid úr alázatosan tiszteli Méltóságodat. Ő ki légyen, úgy is
tudja kedves barátom uram: a többi társak ezek. (Ha a Museumra
nézve) Méltóságos Idősb G. Ráday Gedeon úr. Verseghi Ferenc. Ex Pau-
linus. Budán privatizál. Nagy tudományú, nyílt elméjű, igaz lelkű
derék férfiú. A hárfát úgy veri s' mellette oly szépen énekel, hogy hozzá
fogható alig van a hazában erre nézve.

Virág Benedek, Professor Székesfejérvárott. Ez is ex Pauli-
nus. Különös jó poéta, mind kadentiás, mind metrumos versekben.
Kreskay Imre. Ex Paulinus hasonlóképp. Szombathelyen volt az előtt di-
rector scholarum. Jó deák és magyar poéta; és szép tudományú je-
les ember.

Szent-Jóbi Szabó László. Néhai Rhetorices professor Nagy Bányán.
A minap itt lévén Kassán emlékezett, hogy van szerencséje ke-
gyesen ismerni kedves barátom uramat. Most nyomtatódnak
Pesten minden munkái.

Ezek a tulajdonképpen való tagjai társaságunknak. Kazinczi
úr nincs köztünk. Maga kezére dolgozik. Ismeri k. uram bará-
tom az újonnan kezdett Orpheust. Éppen most ád ki ebben munkájában
egy mérges recensio formát, Verseghi társunk ellen, holott az
érdemes embert pasquillans s egyéb efféle illetlen titulusokkal
érdekli. De nem jó mikor az ember sensu abundat!

Mások, kik museumunkba koholmányt adnak, többen vagynak.
Vagyok –

alázatos szolg. s barátja
Baróczi

Kassa, Aug 8. 791.

9

~~VI. Ugyanahoz~~

V.

Méltóságos úr!

Az Erdélyi Magyarnyelvmívelő társaságnak ideáját nagy örömmel
s köszönettel vettem, melynek is barátságos közlésé[illegible] ímez ide
zárt tudósításával némi némi képpen viszonozhatom. Adja isten,
hogy boldogulhassunk egyezkedésünkkel. Egyszóval a kérelmünk mind
a kezeken.

G. Aranka úrnak is ma írok. Bátorkodtam megnevezni őtet is.
Reménylem, nem fogja rossz néven venni.

Pesti Boér úr még mindez ideig sem tudósított bennünket
ha eladta-e már a nála lévő 30 nyomtatványt, vagy sem. Nem
tudni, ha összejő vele. Szükségünk volna a pénzre.

Magamat, társaimat, egyezkedésünket is ajánlván min-
den tisztelettel vagyok

Méltóságos úr,
K barátom uramnak

alázatos szolgája
Batsányi

Kassán 3. 8bris 791.

Ezt VIIIdik [illegible] 10.

~~#~~ VII.

IX. Ugyanahoz.

Méltóságos úr!

Nagyon örvendek, hogy kedvességes lelkesen a Museum Erdélyben. Ez
a helybenhagyás serkenteni fog bennünket többekre is. Köszönöm
szivességét kedves barátom uramnak, hogy a verőt számát szaporítani
fogja. Szeretném már én is az erdélyi proiectumokat olvasni. Alig várom.
Írja k. barátom uram! hogy tetszik az én Jambusom, és hogy remény-
lenne is valaki, a ki nem kedvellené, tessék egészen kihagyni. Hogy
ha a darab meg nem érdemli maga, a szerzőjére ugyan legkevesebb tekin-
tet se légyen. Franggepán pedig senki kezébe se jőjön. Hamis
az emb[illegible]

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

10

az ember, míg eleven nem lehet ~~tenni. tartózkod~~ [megvenni] Gondolja el K. barátom uram! a minap egész egy czimbora állott itt öszve, hogy engemet az udvarnak feladjanak. S miért? azért, hogy (a mint ők mondották) a franczia országi változásokra írt versemben lévő nagy bátorságommal a fejedelmeket megvértettem! Balgatagok! Nem gondolják meg, hogy ezen árulkodásukkal ők bámánák meg az udvart, az mondvánnak, hogy ő reá van képírve az a kemény vers. Az én feleletem könnyű volna. A ki rühes, vakaródzék! közmondás. Ich habe die Narrenkappe zugeschnitten. Dem sie anpasst, der mag sie sich aufsetzen. Ugye bizony? Azonban ez a történet magunk között maradjon. Lágyul itt is, hogy a magyarnak mindenkor magyara legfőbb ellensége.

Schlözernek mérges recensióját K. barátom uram mondájáról a tegnapi postával vettem Göttingából. Olvasta e már barátom uram? Szövényüség a mit ír. Az erdélyi társaság nevezájában lehetne valamit felelni néki.

Hogy a Museumért jövő pénzt a posta elsemmizája kül-, dem, nagyon sajnálom. Igen keveset vehettem meg be. Küldés, tegyem van reá. Méltóztassék kedves barátom uram bankó czédulában betenni a levélbe, s a levelet oda recepisse adni a postára, de nem kell mondani, hogy pénz van benne.

NB. Ha a Jambus kimaradand, visszafogom várni.

Kedves K. urunnak

Kassa, 13. Apr. 792.

alázatos szolgája
Batsányi János.

~~VII.~~ Zrínyi muntája: a Ne bántsd a magyart még tavaly kinyomattatott Erdélyben. Kérem K. barátom uramat méltóztassék azt nékem egy nyomtatványban megküldeni.

~~VII.~~ VI. VIII. Ugyanahoz.

Méltóságos úr!
Nagy érdemű Barátom uram!

Cserey uról tudakozódtam már a minap, hol légyen kedves barátom uram; nem tudtam mire vélni, hosszas hallgatását. Felette nagyon sajnálom, hogy elveszett a hozzám utasított levél. Én sem ezt, sem

az előfiz

11

az előrefizető urak becses neveiket nem vettem. Azt pedig bizonyosan tudom, hogy Kassára érkezett volna, kezemhez adták volna.

Kedves barátom urannak, mint minden más érd: előfizető uraknak, már ezen holnapnak elején megküldöttem a nyomtatványokat Kolosvárra. Imhol ismét küldök, lehet talán valakit vevőnek találni reá, ha már a másik is kézhez jött volna. A többit is ismét küldöm, hogy kedves barátom uram maga adván kinek kinek kezéhez, a pénzt annál előbb s bizonyosabban bészedhesse, s postára adhassa, a mire bizodalmasan kérem is, minthogy nagy költségeim vagynak.

Kazinczi urnak Messiásáról azt mondhatom, hogy még nem jött ki s nem is tudom hol fog is mikor nyomtattatni. Ezelőtt egynehány hetet kéz írásban küldötte hozzám oly kéréssel hogy összevetvén fordítását az eredeti mintával jegyezzem ki hiányosságait. De ezt bővebb okokra nézve teljességgel nem vállaltam magamra az Aristarchusi hivatalt.

Örvendek, hogy készülget az erdélyi m: társaság; jó. Vajha már kövü hamarább kijöne. Az első darab van már a Museumban is: és a Esdeklő panasz benne helyeztetve. Ha tetszik bele lehet tenni. A harmadik jambust küldöm. Kedves barátom uramat, hogy a typographus vagy corrector hibáira egy kis vigyázással lenni méltóztassék. minthogy otan igen hibásan szokták nyomtatni. A Töredék[#] csak olvasni való. Nem kell senki kezébe adni hogy kárát ne vallják. Ha mig az ember, míg eleven. Olvasni közleni lehet azonban jó emberekkel, kik magyar érzéssel s észszel birnak.

Magamat továbbá barátságába s szíves jó akaratjába ajánlván vagyok kedves barátom urannak

Kassa 26. Febr: 792.

alázatos szolgája s barátja
Batsányi

Dániel István urra nem emlékezem. Azonban hozzámnak lő kivetkezés igen nagyra becsülöm.

~~NB.~~ Ezen tótt országban nem tok praenumeránst kaphatni. Csak hárman vagyunk. Én, Szabó Dávid és Dudási mind magunk. Méltóztassék a pénzt az enyémből levonni s a darabokat egyenesen hozzám utasítani.

~~NB~~ NB. Hogy tetszik a Museum?

~~[#] Költemény alkalmatossága melyet a XII. levelben europai hadakozásról ... alatt fordult elő, s melyet a költemények sorában I. számu ala ... közbünk~~ … tétetett

VIII. Levél

12

X. Ugyanahoz

VIII.

Méltóságos úr!

Nem kaptam vette már a minapi levelemet. Itt hol van még 7 nyomtatvány; azért írásom Kedves barátom uramhoz, mivel nem bajoskodhatunk a pénznek egyenként való beszedésével. Méltóztassék beszedni s által küldeni. Kolosvárott le lehet tenni a pénzt Mauksch patikáriius uramnál erga recognitionem. Ennékem az ittvaló kalmár Fried Sámuel uram, annak veje, le fogja tenni. Ezen két nyomtatvány illető uraknak való: Gr. Toldalagi István, Sz. Nemesi Dániel István, D. Mátyus, B. Kemény Samu, Pünkösti Ádám, Dálnoki Teleki Mihály és Dr. Kovács Antal.

Méltóztassék Kedves barátom uram nékiek kiosztani, nékem pedig ennyi alkalmatlanságomért bocsánatot adni, a ki állandóval vagyok

Méltóságos uraknak

alázatos szolgája

Batsányi

Kassa. 27. Apr. 792.

XI. Ugyanahoz

IX.

Méltóságos úr!

Kedves barátom uram!

Becses levelét 69 ft. 20 xrral együtt már kezemhez vettem. Alázatosan köszönöm barátságát s ebbéli fáradságát. Im hol van a 3-ik negyed is, szeretném tudni mit ítél róla mind Kedves barátom uram, mind pedig az ott való több urasagok. Reménylem azonban, hogy nem lészen kedvetlen. A nyomtatványokat elküldözése a posta tisztségére van bízva, ők fogják tehát az odajárókat is barátom uramhoz küldeni. Ha majd a nevezet jól elrendezhetjük, nem fogunk többé Kedves barátom uramnak

alkalmatlan-

13

alkalmatlanságára lenni. Ez egyszer még méltóztassék még elengedni s a nyomtatványokat kiosztogatni. De egyre bátorkodom még igen alázatosan kérni, hogy ha lehetséges ne sajnálja az íródeákjával a neveket Elenchusba szedetni s akképpen még egyszer elküldeni.

Magamat szívességébe s tapasztalt becses hajlandóságába ajánlván állandóval vagyok

A méltóságos urnak

Kassa. Jul. 22. 792.

alázatos szolg. s barátja

Batsányi János

XII helyett pag. 19–20.

XIII. Ugyanahoz

X.

Méltóságos úr!

Nagy érdemű barátom uram!

Igen nagy nyughatatlanságban vagyok, utolszori levelem vagy is inkább az abban küldött versek miatt. Alkalmatlanságára lészen, ha elhatálozák kezéhez vette-e vagy sem. Kérem azért méltóztassék tüstént felelni, s tudtomra adni ha kezéhez vette-e, vagy sem. Veszedelmes a mi állapotunk itten. A józan észnek mindenkori ellenségei új erőre kaptak. Egész Spanyol inquisitiót akarnak behozni. A mi munkánknak különösen nagy és dühös ellenségei vannak és arra vivék a dolgot, hogy a II-ik kötetnek első negyedét, mely már ezelőtt 3 esztendővel került világosságra — elvitrani s confiskáltatni kémenték s instantiámot elvonhatták. Azonban hatalmas védelmezői vannak a Felső Királyi Helytartó tanácsnál. Személyem ellen különösen agyarkodnak, s minden módot elkövetnek hogy ártathassanak. Ego virtute mea me involvo. Ti, tisztelt, szeretett barátink, talán boldogabbak vagytok; mert nem engedtek annyi hatalmat a papságnak. De csakugyan ott sem tarthat sokáig hatalmaskodások. Tovább terjedett már a világosság hogy sem azt többé elnyomhassák, sőt, quo major impressio eo major

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

14

ev major repercussio. – Millyennek első követéi új megeitosvák. Nem kevés bajt okozott a fondisoknak, kik még életétől azt is megakar- ták orozva fosztani! Szörnyű dolgok ezek ugye? édes barátom? – de nincsenek különben. Hanem, Tel contra audensior ito. – A darázs veszteni érezve csíp legmérgesebben. Szomorú állapot- ja a Magyar Litteraturának ezer meg ezer akadályait oly nehéz elhárítani. A Setétségnek Apostoli ez ellen fondit- ják minden erejüket, mert tudva vagyon a tapasztaláságtól, hogy ezzel e- gyütt terjed a világosság, ezzel együtt fejlődik ki a népnek észbeli tehetsége.

Méltóztassék Kedves barátom uram tüstént válaszolni, és a fennemlített levélről tudósítani, és ha kezéhez vette, arról is bővebben tudósítani, miként tetszenek a küldött Költemé- nyes darabban foglaltatott gondolatok, érzékenységek, vers- szók, ezeknek egybefüggések, hangzások, vagy harmoniájok- tok? – és ha – mit hibásnak ítél benne, mi az? és miért nem tetszik az. Én különös köszönettel fogom venni bará- tságos ítéletétételét.

Végre arra is kérem: méltóztassék a praenumeratio iránt Oskán fogott hazafiúi szívességgel lenni, és a leteendő pénzt menten előbb átaküldeni. Pénz nélkül semmit sem küldhetünk mert lehetetlenség. Azért praenumeratio, és azért oly igen- igen kedvély az egész esztendei fizetés. Itt nekem mindent kéz- zel kell kielégítenem, és a portoriumot minden praenu- meransért egy egész némes forinttal fizetnem.

Többnyire tapasztalt szívességébe s barátságába ajánlván magamat méltó tisztelettel vagyok

A Méltóságos Urnak

alázatos szolgája

Batsányi

19. Mart. 793.

XI.

Méltóságos ur

34. XIV. Nyomtatók

15.

Méltóságos ur!

Kedves barátom uram!

Reménylem, hogy kezéhez vette már levelemet, melyet épen azon nap adtam vala fel a postára, melyen K. barátom uramé vettem. – A másik is ke- zemhez jött; mely azonban a verseket kivéve csak két három szóból áll vala. Most tehát rendre felelek reájok.

Hogy a küldött költeményes darab tetszése szerént fog lenni, re- ménylettem; s hogy meg nem csalatkoztam örvendek. A magas, ez nem tartom hibának. Teljességgel nem! ha kifejezendő gondolatnak tetszik is (: azonban magok is élnek vele) azért nem kímélem; sőt ez inkább fiunt Conversat; ez ez ignotis cogni- tus. Tegyük helyébe: s ki fogja fejezni magát. Sok – mi oda erő- ben és tántoró poéta költeni s szavainak hathatós erejével tűzbe hozni ra- gadja olvasóját: gyakran még a grammatikai reguláit is félre kell vetnie. Tanult az elmém mikor ilyenneműt dolgozok versek- nél jobbhangzatú szókkal fejezhessem ki gondolataimat és érzé- kenységeimet, azon vagyok. Ha lehetne, oly tömöttséget adnék verseimnek, hogy minden periodusom lángba hozná olvasóm képzelődését és megolvasztaná velem érző szívét. Nincs a- lábbvaló teremtmény az én szemeimben mint egy érzéketlen, szó- szaporító, fagyos poéta vagy inkább versfaragó, gyáva író. Erre tehát energia kell; ez azonban nem csak a jó gondolatok- ban, hanem az egyszersmind hathatósan kifejezett jó gondola- tokban áll. Scienti pauca. Talán sokat is írék. Én Bécsben egyrészt azért is valék az igaz, hogy valamikor gyötrő a Ti- szaytól, s papfészektől megszabadulhatnék. De hiába! Számtalan a hivatalt kérő ember. Én pedig a csusszást másztást utálom. De Ked- ves barátom uram: főtárgyam itt is hazámnak haszna vala. Nagyobb város- ból főképp Bécsből sikeresebb szolgálatot tehetnék néki. Itt maradni soká teljességgel nem akarok; – de nem is maradhatok mert sok a la-

Etonybelü

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KONYVTÁRA

esenylelkű üldözőim vannak. Egy ezrendös nehezen fogot itt tőlem. Azonban
hazám ügyén fel nem adok. Akárhová megyek, hív fia maradok. Elég Ego-
ista mondja ugyan: felix, qui latuit; én nem így gondolkodom,
noha valójában sok és rettentő az ellenség.

Nézd a régi homályra folott sok gyáva, mi képpen
Üldözi mindazokat, kikről a jobban olvassa
Élesztő tüze sugárit tündökleni látja!
Érezzed az ostobaság vérces zászlóihoz esküdt
Vakbuzgót mi dühös törekedve rohannak előnkbe.

Az a nagy complimentumot azonban, a melyet minek tagadólag
megtisztelni méltóztatott K. barátom uram, el nem fogadhatom.
Ifjú én nem merek nemzetem világositójának, mesterének tar-
tatni! Mely kicsiny, mely csekély azon tehetségem. És mely kevéshasz-
nát vehetem annak is, a mit birok! a mivel a természet megáldott.
Non talibus armis tempus eget.

B. verseit nem teheten mind bé, kivált hír nélkül. Nem is
méltók mind ő hozzá. O azt — a mint kivettzik, csak tréfa írta;
nem is gondolván reá, hogy az valaha közre keljen. Most kivált
midőn a magyar poësis már többre ment, az ízlés jobb s többet
kíván; most mondom, nem fogná kedvesen venni, hogy ha az ké-
sőbb olvasók olvasnának az ő munkáiban, hogy ő valaha a Ba-
talina kegyességének borától megrészegedve ment el házától s az
az egyenlő hangon végződő szót sem illenek s ok helyen öszve.

Én többnyire szokott mély tisztelettel vagyok

A Méltóságos Urnak

alázatos szolgája
Batsányi

1. Apr. 1793.

15XV. Ugyanaz

XII.

Méltóságos Ur!

Ne magyarázza balra, hogy nem felelem mindjárt leveleire. Ezer
a bajom s foglalatosságom. Sem kedvem sem időm nincs magadom-
ra ihletve. A mult napokban egy Apologiat készítettem a Ná-
dor Ispánhoz; mert denunciálva vagyok a Museummal. A Szó-
lok ligája itt nagy és hatalmas. Utatoja rontani ütötte
~~tunnacat~~. Különösen pedig engem nem szenvedhet. Nem tudom
mi fogana

mi foganatja lészen memóriásomnak, melyben mindazáltal nem an-
nyira magam igyekeztem kimenteni vádjait alól, mint sem hazám-
nak egy tetemes szolgálatot tenni. Az udvar is parancsolatot kül-
dött már a Consiliumra iránttam, mert a felség előtt is gyanus-
sá akartak tenni. A hazának főbb emberei azonban a Consi-
liumnál mind mellettem vannak. Ha ezt hát kárt szenvedek, vagy va-
lamely szerencsétlenség ér: az a veszedelmes papi czimbora fogja ~~csel~~
~~ai~~ cselekedni, mely a mostani időkhöz képest hatalmassá tudta ma-
gát tenni a fejedelmi udvarok előtt. Az én Apologiám Tsartusra
megy Calumnialist német nyelven. Valaha nyomtatásban is
ki fog jőni. Látni fogja akkor a világ, hogy én nem voltam rosz
hazafi. Nemzetem java mellett akkor szólottam, mikor má-
sok hallgattak tudván, hogy az igaz embernek ~~nincs~~ nincs nagy szeren-
cséje.

Méltóságos uram! Nem tudom miért vette az én szavaimat
gyanus értelemben, de érzem magamban hogy azt nem érdemlettem
ezt az igen váratlan intést: Vetkezd le azt a vad kivánságot, és
ne kivánd győzedelmeidet azon a hazán kezdeni, melyért, ha a
rajta tett sebekért borostyánágakat nyernél is, azok majdan
csak a tudományos Aristocratiaság czimerei — és a te virtusod el-
len megannyi vádak lennének.

A felsőség s nyelvrontóság iránt nincs mit szólanom. Kiki úgy ítél-
het én miattam s én rólam, a mint lelki esméretet s hajlandósága lej-
jebbnek tartja. Én — virtute mea me involvo.

A szép mesterségekről való fordítást nem hinné, hogy az enyém vol-
na, ha nevemet nem látta volna alatta. Én én higyje Méltóságos
Ur, kemeinek se higgyjen, mert azok is megcsalják. Én legalább egy
nyomtatványban sem találtam alatta az én nevemet.

Hogy Wieland csak pedant, Raynal csak novellista volt s Rous-
seau egy Timon — megvallom még eddig nem tudtam; valamint azt
sem, hogy őt csupa sophistát lévén, csak a bolondság botros ösvé-
nyébe viszik az embert — hogy az igazságot nem ismerte egyik is,
hogy az egész beszélgetés többnyire csak sophisma a fundamentumá-
ban. Önként megvallom nagy tudatlanságomat, csak hogy nem tu-
dom micsoda makacsság férkezett legyen lelkembe, épen nem pirul-
hatok miattuk épen nem tökélletesíthetem így nagy vakságomat;

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

18

Ugyan nem méltóztatnék e Kedves barátom uram mindnekem imme
Európa nagy részének szemeit felnyitni. Mutatva meg kérem azt a
titkos ösvényt, a melyen az igazságnak fényes templomába jut-
ván maga, oly vastag homályban, oly mély örvényben látja tévelyegni
embertársait! Bizonyos lehet benne, hogy az emberi Nemzet gótseivje
lészen, mely nevezet (az én csekély véleményem szerént) az istenhez
legközelebb járul. Oh vajha lehetne szerencsém valaha méltósá-
gos urammal közelebbről megismerkedni. Be boldog lennék!
Mert én nagyon szeretem az igazságot mind feltalálni, mind
kimondani.

A versekben mi is azt nézzük, azt szeretjük, ha erőkesteneк.
De ha lulinarisok nem kedveljük még is. Tűrjük el egymást! Tudja
ki, édes barátom uram, hogy az ízlés sokféle.

Az enyémek sem mindenízre valók. Magamnak sem tetszenek
mind. Kérkedés azokat nem akarnám más kezébe juttatni is me-
lyeket az Európai hadakozásokról írtam, s barátom uramnak ba-
rátságbeli bizodalommal csak azért küldöttem volt. Kérem égesse
vagy tépje el. Én vagyok mély tisztelettel színetlenül

6. Maj: 793.

alázatos szolgája
Batsányi.

NB. Ugy tetszik hogy még van valamely kis resszentia a tavalyi nyom-
tatványokért. A Museum aluni fog az míg az üzemnek
vége nem lesz. Talán nem is fogom többé folytathatni. —

P. S. Betegeskedését sajnosan értettem, jobbulásán ellenben szí-
vemből örülvén vigasztalódtam.

A Krizist szívesen köszönöm. Szerettem volna itéletét halla-
ni a Nefzélgetésről is különösebben, mind a benne foglalta-
tott dolgokra s gondolatokra, mind a poétaságnak mineműségére
nézve. Én ugy meg tartom, hogy nagy szüksége van nemzetünk-
nek az olyan darabokra. Szeretném igen nagyon szeretném,
ha Kedves barátom uram is küldene valamit afélét gyűj-
teményünkbe. Azonban egyebek is kedvesen vennék. Hát az Erdé-
lyi társaság munkája mikor fog kijőni? Én óhajtva várom — s lé-
tét kívánt sok mások is.

~~NB~~. Hol s in specie micsoda periodusokban tettem én még

pedig

19

pedig gyakran — conjunctivust indicativus helyett?

Újólag ajánlom magamat — a praenumeratioval együtt — ~~...~~
~~...~~ s vagyok ut supra.

Szabó László ugyanaz, a ki N. Bányán professor volt —
most Budán van.

XIII

XIII. Ugyanattól.

~~Febr: 11.~~

Méltóságos úr!

Kedves barátom uram!

Tandem aliquando! fogja mondani Kedves barátom uram leveleimet lát-
ván. Valójában ideje már hogy írjak, megvallom. S engedelmes kérek.
Hosszas utazásomból haza jövén (Bécsben egy holnapnál tovább mulattam)
számtalan volt a foglalatosságom. A levélírást egy postanapról a másikra
halasztgattam, a míg végre Kedves barátom uram (költ 22 Januarii)
csak egy nappal előtt azaz 8 Febr jött kezemhez) becses írásával megelőzött.

A Museumot Januarius elején általadtam a posta tisztségének.
Nem kérlem tehát hogy már eleikezzek az oda járó nyomtatványok-
Szeretném tudni micsoda itéletet vagynak irántа Erdélyben — itten egy
nagy pápistaságáról ismeretes alattosított vármegye, mint veszedel-
mes könyvet denunciálta és eltiltását kérte a Királytól.

Az idezárt verseket barátságos bizodalommal közlöm, s édes
barátom uramtól irántok való egyenes itéletét kikérem. Reménylem
fognak tetszeni. Én legalább érzem azt, hogy eza darabocska is lehetne
példa, hogy hathatós és felséges a magyar nyelv. Kérem azonban
Kedves barátom uramat, hogy senkinek kezébe ne adja, de a szerző
nevét meg ne mondja. Ha színe olvasni találná is meghitt jó
barátinak. Jer Magyarországon sok kém ólálkodik. Tudom az erdélyi
juhok között sincs szűki a farkasoknak. De a magyar barátság neve
alatt bétszinlő rókák sem lesznek kevesen, valamint mi is itt valók
gyakran tapasztaljuk. —

Itt a franciamódon gondolkodó emberekre nagyon vi-
gyáznak s a józanul okoskodó és beszélő embereket is hamar

Jacobi-

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

20

Jakobinusoknak nevezik. A papok különösen üzik régi mesterségeket, meg nem gondolván a vakok, hogy annál inkább ártanak rosz ügyöknek, s annál inkább siettetik bizonyos veszedelmeket.

Én mindezekből a mikes történni látok és hallok nem hozhatok ki egyebet, hanem hogy elmulhatatlan a mi hazánkban is a revolutio, még pedig mivel az észnek józan világossága előre nem ment, revolution als Hora és Gloska fog lenni. De mit gondolnak ezzel, ha ízonse által tanátok is az ilyen emberek? Nékem az messze előre kés észrevéssel egy valaki mondani: Mint sem a mi religionkban legkevesebb változás legyen — (: tudjuk mit értenek ők a religio neve alatt) inkább veszsen el az egész Magyar haza! — xx —

A jambusokat nem kell kinyomatni. Ujjal fogránat ...réja mutatni, ki légyen az, a kire csinálva vagynak. Hát barátom uram Gyüjteménye mikor jő ki? A Museumban levő Beszélgetést nem jó lenne-e abba is betenni? Hadd olvassák meg többen.

Magamat & a prænumeratio dolgát birodalmatban ajánlom s vagyok

igaz tisztelettel

Kazinczi.

Febr. 10n. (1793)

Ebből vélne valya gyüjteményben mint legutolsó fordul elő, minek évszámja. Alkalmas ins 1793 ból való s igy Baróczinak nem utolsó levele Aranykához.

Közlő.

Itt következik

21

Itt következnek a levelekhez mellékelt költemények azon renddel, a mint a gyüjteményben betéve vannak. —

I

Az europai hadakozásokra.

(Januariusban 1792.)

Szomoru a lelkem. Még alig derüle
Víg napom, s im ujra homályba merüle. —
Iszonyu jövendő, rémitő képzések!
Ah, mit hoznak reánk a bús végezések?
Mit szülhetnek e sok kinos küzködések,
Tüzes villongások, dühös vérengzések?
Felébred a világ halálos álmából?
S kifejtendi magát szolgai jármából?
Avagy századunknak örökös csufjára,
Ledől a szabadság most emelt oltára?
Igy bizonytalanság tések örvényében
Hánykodnak elmém mélyő félelmében!
Kebelembe folynak bánatom árjai,
S önként zengni kezdnek lantomnak hurjai.

Uj szélvészek jőnek észak sengelyéről,
Hogy elüzzék napunk borongó egéről. —
Felkelnek a népek békesség öléről,
Hogy egymást elverjék hazájok földéről.
Mint a dühös medvék éhes barlangjokból
Ugy mennek egymásra elhagyott honnyokból...
S ezer halált szórván kegyetlen markokból
Pusztává csinálnak egész országokból.
Természetnek atyja! ki e föld szinére
Helyhezéd az embert éles ösvenyére,
Csak az egy szeretet édes érzésére
Gyulakozván botsátád szabad létzésére:

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Micsoda végzések zavarták ügyünket,
Várasokra osztván nyomorult nemünket?
Azért gyűjtöttek-é együvé bennünket
Hogy itten bővebben onthassák vérünket?
Míg ki nem kökösödött erdők homályából
Vérszemes az ember szokott vadságából,
De ha mi gonosztett gondatlanságából
Legalább nem tette elszánt szándékából
Most főbb dicsőségét abban helyhezteti
Ha gyilkos fegyverét vérben feresztheti!
Mert embertársait ha bőven vesztheti,
'S megbódult világ vitéznek hirdeti!
Büszke gyarló ember! hová visz vakságod –
Miként kiangolod dicső méltóságod!
Abban lehet-é hát minden boldogságod
Hogyha véres gödes sírhalomba vágod?
Tudjad oh balgaság – hogy az ész művében
Van érdem – 's a szívnek munkás erkölcsében;
Vitézség a haza szerény védelmében,
Nem a győző karban, nem a vad elmében.
Csatákotott népek fellázadt vezéri!
Tiranusok folyt annyi ember véri!
De oh lesz oly idő mely azt visszakéri,
Ha az élet ura munkásokat méri...!
Nincs Isten? Nincs, aki viggyázna reátok,
Dühös vakságtokban tán azt gondoljátok?
Nem dőlhet le porba mint hogy nincs birátok,
Nemzetek átkával terhelt koronátok?
Hah! hogyha érzéke vált Begyetlen szívetek,
'S nincs emberi érzet már többé bennetek,
Tekintsetek körül vakok – s rettegjetek;
Nem állhat már soká megrendült székétek!

Így öntém ki szívem mélyó fájdalmait,
Így zengeté Muzsám lantomnak húrjait;

Midőn egyszerre mind im! e szörnyű hír jöve,
Sugy csapa le reám mintsa ég mennykőve:
Hogy a természetnek ama főtermeke,
Királyok példája, dicsőség gyermeke,
„Stániszló – népének újraszülő atyja –
„Két erőszakosnak lévé áldozatja!
„Egyik eláltatván csapodár szavával,
„Másik új rabságra veté országával!"
– Oh embeti nemzet egy méltó bálványa,
Szabadság! egeknek legszebb adománya!
Oh hazám – –

Oh népek! mi lesz belőletek?
Hát így játszhatnak-e mindenkor veletek?
Így játszhassanak-e legfőbb kincsetekkel?
Szegek, hát siket sűrve néznétek el!
Hah nem változhatik a természet rendi;
Ily bűn a büntetést el nem kerülendi! *)

*) Auf Regenten und Staaten hat die Natur nicht gerechnet, sondern
auf das Wohlseyn der Menschen in ihren Reichen. Jene büssen ihre Fre=
vel und Unvernunft langsamer, als sie der Einzelne büsset.
büsset es der Staat und sie mit desto gefährlicheren Sturze. Zuletzt aber
zeigen sich die Gesetze der Wiedervergeltung nicht anders, als die
der Bewegung bey dem Stoss des kleinsten physischen Körpers. In alle diesem
höchste Regent Europa's bleibt den Natur gesetzen des Menschenge=
schlechts sowohl unterworfen als der Geringste seines Volkes. Sein Stand
verband in bloss ein Haushalter dieser Naturgesetze zu sein, und
bey seiner Macht, die er nur durch andre Menschen hat auch für
andre Menschen ein weiser und gütiger Menschengott zu werden.
Vernunft und Billigkeit all ein dauren; da Unsinn und Thorheit sich
und die Erde verwüsten. – Ideen zur Philosophie der
Geschichte der Menschheit von J. G. Herder im III.ten Th.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

II

Etendire.

1787.

Sem verz, sem nyelvünk nem tetszik néked Etendi!
Haszontalan az; nem fér úri remedhez ez.
Ugy vagyon! ezemi mulatozás tudomány az: ennek
Ezennyei szépségén nem kap aránni majom.

III

Virág Benedek úrhoz Batsányi János Kassáról Székes-Fejérvárra.

Hogyhogy, én adjak-é vigasztalást néked,
Hogy el ne csüggesszen csoportos inséged?
Én, ki gyengült testtel, s bágyadott elmével
Már alig küszködöm bánatom terhével;
Én nyujtsak ez neked segélyző kezeket,
Hogy birhasd s bajaid lenyomó terheket?
Tehát világtalan vezessen-e vakot?
Ah nem látok én már soha több vig napot!
Régen eltávozott örömöm egéről,
Alig emlékezem hajdani fényéről.
Máholnap azt hallod egy északi széltől,
Mely hazájához tévedt Hernád vidékéről
Hogy kinek múzsáját oly szivesen látod
Már nincs többé s csak volt – néhai barátod!
Ama társad kinek lantja zengzetére
Örömmel sietél Helikon hegyére,
S kit most elébb siratsz Cziprusa tövében,
Hogy nem ismerhetsz volna személyében.
Ugy van – nem sokára elmulik insége,
Érzi, hogy közelg pályájának vége;
Nem tétá visszatér régi lakhelyébe
A bús semmiségnek iszonyu kebelébe
Igaz, hogy nem jutott kitetszett tárgyához,
Bár nem eltövene a mit magával hoz
Ember s polgári köteles hivsége
Melynek szent tüzétől lángadozva ége.
Csak azt ~~az~~ mutathatta hajdan mire menne,
Hogyha rendelése nem gátolná benne.
De ki állhat ellen a halál hatalmának?
Kinek hazátozatja bús birodalmának!

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Valakik e földön valaha valának,
Ambátor részei természet urának;
Valakik valaha az élet terhére
Születendők, kínos lételt érzésére:
Mind el kell menniök temetség helyére,
A honnan még soha senki meg nem tére. *)
Nem használ itt senki bajnoki ereje,
Sem a gyenge szűznek nyíló esztendeje,
Sem a tüzes ifjú virágzó ideje,
Sem a jó erkölcsű öreg tiszteles feje.
Ama király ki ma koronáson setál
Holnap porban fekszik jobbágyi poránál.
Nincsen könyörület nála: egyre kaszál
Mindent, valamikor valakit hol talál!

Boldog, ki napjait olykép rendezheti
Hogy őt felejthetetlen jó emlékezeti,
Ki pályafutását úgy elvégezheti
Hogy koszorút nyernek hív igyekezeti:
(De bánatra méltó, ki alig kezdhete
Ugyét, már elesik annak közepette!
Nézd ama neveendék almafát. Ledőle.
Most mikor gyümölcsöt várhatni vala tőle.
Eddig csak virágzott, csak azt mutatta meg,
Mi lenne belőle ha engedné az ég.
Eljött rendelése, s időnek előtte
Íme gyökeréből a szél kidöntötte.
Szerencsés! mert a ki előbb ápolgatta,
Kedves nevelője mostan megsiratta.
Oh de vajjon, kimulván, lesz é ki szivében
Fentartson engemet emlékezetében?
Lesz é ki egy könyet ejtsen sírhalmomra,
S egy szent áldást mondjon elhunyt árnyékomra!
Most bár érdemeim még nem oly nagyok,
A bajon irigység kinek sárga vagyok,
Éza kevélységnek ferdelmes leánya,
Az alacsony lelkek tapsangó bálványa,
Mely csak szurdékokban kezet öldöklésit,
Még tovább űzheti fene vérengzésit:
Irtózatos fejét már felebb emeli
S sebhedésem módját nyilvábban kémleli.

*) — — — Iter tenebricosum
Illuc unde negant redire quemquam. Catullus.

IV

Ah, ez e tehát a kilences szűz oltalma?
Ez é hívségemnek érdemlett jutalma?
(De talán ha egyszer e testtől megválok,
Hogyha majd a Styx komor vizén általszállok,
Hogyha a boldogság mezején sétálok
S Anyosam lelkével fellelé járálok
Tán akkor setmevén szíves barátimra
Nem önti ki mérgét hideg hamvaimra.
Ha mindazon által dühös fullánkjával
Őt is csúfot űzne barátod porával
Ne hagyd háborgatni akkor árnyékának
Nyugalmát! légy bajnok s mond meg a hazának
Mond: hogy a jók ellen én soha sem szóltam,
Hazámnak hív fia — s jó polgárja voltam!
Hanem oh bús képzés, távozzál előlem
Más vigasztalást vár most virág én tőlem.
Víg hír, oh barátom, örvendj búvásánélei
Tünjenek el borult homlokod árnyéki:
Nem sokára híved ennyi gyötrelmétől
Megszabadul s elválik kínos életétől.
Lehet e még nagyobb vigasztalás ennél?
De hogyha ezzel is meg nem elégednél:
Tudjad, hogyha majdan ama határidő
Melyet élte ura néki szabott, eljő,
Se csalfa világtól végső búcsut vészen:
Te szívedhez szíve akkor is hív lészen!

IV

Mely gr. Andrássi Mária K. a halálára írt elegiának
töredéke 1788 ikt:

Mit hallok? mi kegyetlen hír sebzeni meg ismét
Búba merült lelkem? még sem elég az ütés?
Meghólt? hát csakugyan meghólt Andrási Mária?
S Kassa vidékének napja homályba borult?
A szüzek koronája, magyar szépeknek az éke
Megkérlelni tehát nem tuda durva halált?
Mostoha természet, hát csak járélos ataszál
Üzni velünk, szülvén e csoda magzatodat?

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Mi használt ily sok szépség? ily ritka kegyesség,
Tiszta szemérem, ezer szeszbeli s elmedísz?
Szép volt s színein úgy ragyogott valamint az arany nap
A kiderült égen délbe ragyogni szokott.
Rózsapiros s szűzhóba vegyült orcája: de holló
Szárnyánál feketébb a haja, két szeme tűz.
Felséggel teljes szép képit szűzi szelídség
Folyta körül, sugár termete mennyei volt.
Ah csak volt! s nincsen többé. Mint csillag az égről
Melynek kékellő folyja tetébe merül,
Sarévedt utast iszonyú dágványnak ereszti:
Úgy eltesett s minket búba merülve hagyott.
Gyászra szokott múzsám! vond fel lantodnak elázott
Húrjait, és zengjed bánatos énekedet.
Sírj magyar ifjuság! kire szívrepdesve tekintél
Tárgya reményednek, s főbb örömednek oka:
Élte tavaszában búcsúját vette világától.
S angyali szépségét föld kebelébe vivé.
Sírjatok oh népünk most nyíló gyenge virági.
Ősitek érdemetebb vérei! szűzi sereg!
Sírjatok! Ím oda van Barstok főbb dísze! Dicsőség
Gyermeke, kedveltetek társatok, ím oda van.
Szánd te is árva hazám! Tán ő lett volna kinéked
" Hajdani Katókat szül vala… s Brutusokat.
Ő lett volna talán elfajult gyermekid a ki
Példájával igazb útra vezérli vala.
Imhol, büszke leányidnak külföldi szokását
Korcsosodott fijaid meg vetekedve vetik;
A míg lassanként eleink erkölcsi követvén,
Drága szabadságunk majd temetőre jutand.
Oh egek! érzetek egyb — mert szánakodásra nem indul
Ennyi csapások után mennyhívező kezetek?
Tévova tévelygünk született földünknek ölében,
S mint jövevényeket ezer bajra kitéve nyögünk.
Ah de hová tévedtz?....

~~AB~~ József császár életében történt.. Az akkori
környülállatokat illetik e panaszok ezen Elegiában.

28

Mió használ ily
Tiszta
Szép

M. Irod. Lev. 4° 131.
II/1.